

ПОЗИЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ ЩОДО ІДЕЇ ВІДНОВЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ГАЛИЧИНІ (1914–1918 рр.)

У статті висвітлено ставлення української політичної еліти до незалежницьких прагнень поляків у Галичині на передодні та на початковому етапі Першої світової війни. Простежується роль греко-католицької духовної ієрархії на чолі з харизматичним львівським митрополитом А.Шептицьким в українсько-польському порозумінні та його значення в подальших відносинах двох сусідніх народів.

Ключові слова: Галичина, Перша світова війна, українсько-польські відносини, ГУР, ЗУР, А.Шептицький, К.Левицький.

З початком Першої світової війни українські землі перетворилися на арену бойових дій, а самі українці були змушені брати участь у братовбивчому протистоянні у складі російської чи австро-угорської армій і воювати за чужі інтереси. Українська політична еліта в Галичині сподівалася, що вибух світової війни між загарбницькими імперіями допровадить до зміни статусу державної справи. Польські політичні кола в Галичині напередодні Першої світової війни не займали єдиної позиції: галицькі консерватори виступали за австро-польське розв'язання, яке мало на меті перетворення монархії Габсбургів у триалістичну державу, натомість прихильники незалежницької ідеї, пов'язані з Ю.Пілсудським, були прихильниками незалежної Польщі. В опозиції до політичних рухів польської політики сформувалася орієнтація, яка представляла інтереси українців (“русинів”). Адже Галичина, завдяки пануючій тут політичній свободі, була не тільки “польським П'ємонотом”, але також “П'ємонтом українським”. Національний рух набирив усе більшого значення серед українців Галичини, якому патрунувала греко-католицька церква.

Досліджувана тема стала предметом зацікавлення як українських, так і польських істориків. Серед українських дослідників відомими є праці О.Аркуші, Ю.Михальського, Л.Зашкільняка, О.Сухого, О.Красівського, М.Демкович-Добрянського, а серед польських – Л.Мрочки, Т.Дамбковського, Я.Грухали та інших.

Мета статті – показати зміни в ставленні української еліти національного руху до незалежницьких прагнень поляків. Їхню думку щодо цієї проблеми можна простежити, досліджуючи українську пресу, виступи й публікації українських політиків – послів до Державної ради і Крайового сейму. Важливим аспектом є погляди греко-католицької духовної ієрархії на чолі з харизматичним львівським митрополитом А.Шептицьким, брат якого був відомим польським генералом.

Доля польсько-українських відносин на території Галичини має складну історію. І.Франко як один із знавців цієї проблеми підкреслював, що поляки й русини, незважаючи на близьке етнографічне свояцтво і територіальне сусідство, ніколи не були добрими братами [21, с.317]. Друга половина XIX ст. для Галичини принесла багато змін. Прийняття конституції в Австро-Угорщині сприяло розвитку політичного, економічного та культурного життя, в результаті чого Львів став осередком політичної діяльності як українців, так і поляків. У Галичині поляки контролювали політичне, соціальне й культурне життя, трактуючи русинів-українців як частину “польської політичної нації”. Тільки наприкінці XIX ст. під впливом зростання національної свідомості й національного руху українців частина польського політикуму змушена була “зауважити” українську націю й рахуватися з її вимогами. Проте, слідуючи традиціям польського націоналізму, правлячі кола поляків почали чинити потужну протидію українським прагненням рівноправності. Таким чином, польсько-українські суперечності в Галичині досягли апогею саме на зламі XIX і XX ст. [15, с.274].

У той же час в Австрійській імперії розгорнувся масовий український національний рух, який ставав усе більш пружним і експансивним. Утворювалися школи з українською мовою навчання та україномовні кафедри у Львівському університеті. Розпочали діяльність культурні, освітні та політичні організації. Українці здобули власне представництво у Віденському парламенті й Галицькому крайовому сеймі [29, s.144.]. Русини все глибше почали усвідомлювати свої національні інтереси. Їх обстоювання вони вбачали в діяльності українського представництва в австрійському парламенті. У 1907 р. в Австрійській імперії запроваджено загальне виборче право до Віденського парламенту, натомість аж до 1914 р. крайові органи були вибрані на підставі старої куріальної системи, тобто виборчого права не загального і не рівного [25, s.83]. Головним позитивним моментом було те, що виборчий рух активізував українську інтелігенцію. В тім році в Галичині настала зміна виборчого статуту, який гарантував загальне 4-х станове голосування, що у свою чергу зменшувало шанси виборчої участі поляків у боротьбі з українськими угрупованнями.

Українська інтелігенція формувала свою політичну свідомість в опозиції до польського суспільства. Обидва народи розділяв австрійський чинник, який керувався інтересами монархії і династії. Їхні прагнення були діаметрально різними, і їх використання для інтересів монархії було безсумнівним успіхом австрійської політики. Для польських політичних чинників “австрофілізм” найперше становив гарантію утримання територіально-політичної єдності Галичини. Надалі мав уможливити приєднання до неї Польського королівства з триалістичною або дуалістичною реконструкцією держави. Уже від весни 1917 р., коли загарбникам відмовлено в праві впливу на розв’язання польської справи, його реліктом була ідея австро-польської персональної унії. Польська проавстрійська орієнтація порівняно до українською тривала менше і мала багато противників [27, s.38]. “Поляки вірні своїй традиції – дивитися на себе, як на народ історично і культурно упривілейований, вони відлучають себе як націю зрілу від інших “незрілих”, недержавних народностей Росії і жадають не загального перестрою Росії на основі національно-територіальної та обласної автономії, а автономії тільки для себе”, – так характеризує ставлення до польського питання М.Грушевський у статті “Польський законопроект автономії і українці” [4, с.1]. Політичні очікування галицьких українців були відмінними від поляків. Вони сподівалися на поділ Галичини й утворення з її східної частини, після об’єднання з іншими територіями Габсбурзької монархії, на яких проживала більшість українців, нового українського коронного краю. А в майбутньому передбачалося його об’єднання з Наддніпрянською Україною. Це підтверджує XXIV крайовий з’їзд членів Української радикальної партії, де в його порядку денному одним із ключових питань був поділ краю і національна автономія [2, арк.11]. А щодо ставлення до Польщі, то українські радикали зазначили: “уважаємо її (Польщу. – У.К.) споконвічним і найбільшим ненависним ворогом Української державності... Всякі спроби союзів і мирного співжиття з тим ворогом вважаємо крайно невідповідним для всіх народів” [1, арк.10].

Ще до початку Першої світової війни польсько-українські відносини були досить напруженими. Найбільш важливими були дві справи, перша з них стосувалася проведення виборчої реформи, а друга – Львівського університету. Ліквідація старої куріальної системи, на думку українських провідників, мала забезпечити перевагу українського представництва в австрійському парламенті й галицькому сеймі над польським, уможливити досягнення політичної мети легальним конституційним шляхом. Газета “Діло” про труднощі польсько-українських відносин повідомляла, що на перше місце всіх справ, які належать до комплексу польсько-українських відносин, висувається справа виборчої реформи. Не тільки тому, що ця справа якраз тепер найактуальніша з усіх краєвих справ, але й тому, що при виборчій реформі мають поляки найліпшу нагоду зазначити, як вони думають на найближчу будучність уладнати свої відносини

щодо нашого народу. Коли по виборчій реформі до сойму показалося би, що поляки признають у нашім народі повноправний, співвирішальний чинник, що поляки й українці повинні мати однакове право повного національного самовизначення – тоді буде ясно, що справа польсько-українського порозуміння стала на реальний ґрунт. Коли ж при виборчій реформі до сойму покажется, що поляки обстають при своїм праві суверенності над нашим народом, що вони далі стоять на своїм правно-державнім становищі, що Галичина – се польський край, тоді очевидно, що всякі розмови на тему польсько-українського порозуміння зайві [6, с.1].

Така ситуація в краї вимагала консолідації українських сил, на що й спрямувала свою діяльність Українська націонал-демократична партія. 8 липня 1911 р. відбулася спільна нарада Народного комітету й новообраних послів до австрійського парламенту. Було схвалено постанову про утворення єдиної української парламентської репрезентації у Відні, яка б складалася з трьох груп: послів від національно-демократичної партії, радикальної партії і українських послів від Буковини [20, с.154]. 16 липня 1911 р. із числа українських депутатів цих трьох груп сформувався Український парламентський союз під керівництвом К.Левицького.

Польський дослідник українського політичного руху в Галичині Т.Дабковський вважає, що політична боротьба галицьких українців перед Першою світовою війною проходила в таких напрямках: 1) прагнення до поділу Галичини на дві національні частини: українську (Східну) й польську (Західну) та утворення Коронного краю з українських земель, які знаходилися у складі Австро-Угорщини, тобто Галичини, Буковини й угорської Русі, в якому політична та адміністративна влада належала б українцям; 2) поширення української мови, утворення українського університету і створення кращих умов для української культури; 3) реформа виборчого права, яку проводила центральна австрійська влада, але гальмували галицькі поляки [22, s.45].

Український національний рух допровадив до часткового розв'язання багатьох справ. Серед них важливим є здобуття українського представництва у Віденському парламенті й Галицькому крайовому сеймі. Утворювалися українські кафедри на факультетах права, філософії й теології Львівського університету, відкривалися школи. Поширювалося право вживання української мови в контактах із центральною й місцевою владою в Галичині. Певні здобутки мобілізували українців Галичини до подальшої боротьби за свої права. На цій платформі розвивалася національна й суспільна свідомість галицьких українців, усвідомлювалося відчуття належності до української нації [22, s.45–46].

Важливим аспектом розвідки є питання, як формувалася свідомість греко-католицького духовенства в перших десятиліттях нашого століття в час, коли львівську митрополічу столицю очолював А.Шептицький. Адже духовенство було одним з найважливіших елементів української еліти, а сам А.Шептицький відіграв одну з ключових ролей у польсько-українських відносинах. Від початку свого "біскупства" Шептицький прагнув до того, щоб його духовенство зайняло керівничі позиції в русинсько-українському суспільстві. Цій меті мала служити реформа в львівській семінарії, а також прагнення піднести духовний та інтелектуальний рівень духовного клеру [30, s.69]. На початку ХХ ст. більшість місцевих католицьких костелів Європи стояли поруч з явищем, яке прийнято називати соціальним питанням. Появилася воно на тлі суспільно-економічних змін, але мало також і політичне обличчя. Для греко-католицької церкви в Галичині та політична сторона зосереджувалася довкола участі священників у діяльності політичних партій. Сам митрополит Шептицький указував на потребу утримання делікатного балансу між суспільною й пасторальною функцією духовного стану [26, s.123].

Митрополит Андрей, будучи з 1903 р. членом Палати Панів у Відні, вірилістом і фахівцем у галузі права, ґрунтовно орієнтувався в питанні щодо надання виборчого

права для українського народу на підставі загального, рівного, безпосереднього й таємного голосування. Тому він і взяв участь у боротьбі українського представництва в парламенті за реформу існуючої виборчої системи. Ця боротьба набрала особливо гострого характеру на початку 1906 р. [11, с.148]. Хоча митрополит розумів можливість негативних наслідків для церкви в розширенні виборчого права до Державної ради, однак щоб дана реформа відбулася, постановив ужити всіх можливих впливів. Адже галицькі українці ще не мали такої політичної сили, щоб ліквідувати куріальну систему й запровадити загальне голосування в дусі загальноавстрійської реформи. Переважна більшість польських політичних партій не погодилась би з таким розвитком подій, бо це означало відхід від їхнього привілейованого становища в краю.

У період міжнародної загрози, спричиненої першою балканською війною 1912 р., Відень посилено намагався забезпечити собі лояльність з боку українців [24, с.148]. Але в той самий час для поляків така позиція Відня була загрозою їхнім позиціям у Галичині. Намісник Галичини М.Бобжинський ще в липні 1912 р. у листі до міністра внутрішніх справ Відня Карла Гейнольда писав: “Політика австрійського уряду довкола Русинів зауважує, що уряд не тільки для того підтримує українську (русинську) національність, щоб у такий спосіб протидіяти російській пропаганді, але перш за все для того, щоб серед української людності Росії викликати позитивний рух, і у випадку війни використати його на користь Австрії” [3, с.559].

Тому вирінали питання, що Австрія дасть полякам за польські поступки українцям, роблені вже не заради польської, а заради австрійської рації стану. Бо все, що поляки могли досягти в межах австрійської держави в Галичині, вони вже мали [14, с.19]. В середовищі польських політичних діячів питання польсько-української угоди набувало дедалі більших суперечностей і викликало багато питань: “Чи потрібна угода з зусинами; чи її укласти між політичними провідниками обох народів, чи, може, повинні її укласти безпосередньо обидва народи; чи русини, уклавши угоду, додержать її; що поляки можуть русинам дати в дорозі угоди; що русини мають дати полякам або до чого зобов’язатися за можливі уступки поляків; чи угоду робити на терені державнім, чи, може, уважати її за виключно галицьку справу й полагати її в галицькім соймі без участі парламенту й центрального правительства; котрі з польських і руських партій показують під тим зглядом добру волю, а котрі хочуть дальше тягнути партійні і особисті користі з братовбивчої боротьби” [5, с.1]. Ці та багато інших політичних питань відтягували й робили польсько-українське порозуміння більш складним.

Адже будова польського політичного становища в краю була істотно закріплена. Тепер, щоб зискати тривалий компроміс з українцями, треба було зрікатися з багатьох політичних позицій, не маючи змоги дістати що-небудь за це. Що-небудь отримали б українці від поляків, та вони вимагатимуть більше аж до досягнення остаточної мети – політичного опанування Східної Галичини. А поляки не могли цього прийняти [14, с.20].

Шептицький доводив, що проект виборчого права не представляє жодної небезпеки для католицької віри. Навпаки, нове право зміцнить політичне становище тих суспільних верств, які сильно тримаються церкви та її засад. Для українців воно є актом справедливості, буде сприяти залагодженню загострених відносин між поляками та українцями [24, с.150]. Як підкреслив відомий історик М.Демкович-Добрянський, приємно пізнавати миротворчу роль Митрополита Шептицького на тлі ворожнечі двох національних таборів і його “благородне посередництво” (за словами Костя Левицького) у проведенні до українсько-польської угоди [14, с.6].

У неділю 4 січня 1914 р., користуючись із нагоди присутності у Львові австрійського прем’єра Карла вон Штюргка, Шептицький організував у своєму Святоюрському палаці урочистий обід, на який запросив прем’єра й найважливіших українських і польських політиків. Серед них були: намісник Вігольд Коритовський, крайовий мар-

шалек Адам Голуховський, з подоляків – Д.Абрагамович, М.Гарапіх, С.Мойса-Расохацький, Л.Пінінський і В.Чарторийський, з польських націонал-демократів – С.Гломбінський і С.Скарберк. З українського боку, націонал-демократів репрезентували К.Левицький, Є.Олесницький, Ю.Романчук і Л.Цегельський, а від радикалів – І.Макух і М.Лагодинський [24, s.150–151].

Важливим моментом в остаточному досягненні угоди, була промова митрополита на нараді лідерів польських і українських сеймових фракцій, яка відбулася 26 січня 1914 р. у тій промові А.Шептицький запропонував кілька конкретних компромісів. Наголосив на потребі польсько-українського порозуміння [24, s.152].

28 січня 1914 р. підписано “формальний компроміс” (який представив митрополит Шептицький): “1) прийняте відношення членів Крайового Відділу – два українці на вісім членів, крайовий маршалок матиме один голос, а не два, як вимагали поляки; 2) буде 14 двомандатних виборчих округів у районах, де є 35% неукраїнського населення; 3) польські соймові партії заявили за негайним створенням українського університету. По підписанню сеї угоди заявив митрополит Шептицький, що се лиш одна справа, але дуже важна та дає надію, що за нею послідує полагода інших спірних справ в інтересі мирного життя обох народів...” [18, с.687].

Кость Левицький так оцінює цю угоду: “Отсе була перша історична й дійсна угода на галицькім терені, яка мала вигляди бути епохою у визвольних змаганнях нашого народу. Забезпечена наших округів виборчих, в значній частині національним катастром, та застережений вибір українських членів Виділу краєвого, соймових комісій і краєвих інституцій нашою соймовою репрезентацією, – мали стати зародом політичної автономії українського народу” [18, с.687]. Отже посередництво Шептицького в справі виборчої реформи вказує на засади, яких біскуп намагався притримуватися діючи на площині стику релігії і політики. Провідною ідеєю митрополита була вірність суспільній справедливості [24, s.153].

Цей компроміс “порушив монополію влади, яку поляки в Галичині мали від 1867 р., відтепер українці й поляки стали “партнерами у крайовому уряді, з якого перед тим вони були практично виключені”. У результаті “порозуміння” в Галичині впроваджено загальне й рівне голосування, а у Східній частині гарантовано національний поділ мандатів: 87 польських на 61 український. Та угода мала залишитись на папері – тому що вибори 1913 р. були останніми виборами в монархії Габсбургів [28, s.34]. Контроль над шкільництвом переходив до українських депутатів сейму, у 1914 р. передбачалося відкриття 10 нових українських шкіл. Цим планам перешкодила Перша світова війна.

Польська думка говорить, що Відень свідомо сприяв розвиткові українського національного руху, щоб обмежити розвиток польської культури. Є в тому частка правди, бо для Відня український національний рух був вигідний, але він оголосив шах можливій польській ірреденті. Але важливішим було те, що український національний рух відкинув проросійську орієнтацію, що ставало небезпечним на випадок війни з Росією [28, s.34].

З іншого боку, у самому польському суспільстві за зростаючого антагонізму між Австрією і Росією існували дві польські політики: австрофільська й русофільська. Польська політика в Галичині, яка скоординована з австрійською політикою, мусіла логічно вести до зміцнення українців. І польська політика в королівстві, пов'язана з російською рацією стану, вимагала послаблення тих самих українців [14, с.20]. Як повідомляє газета “Діло”: “Охоронного валу проти Росії в Галичині угода між поляками й короною не утворила. А жертвою тієї угоди впало національне життя нашого народу, віддане на ласку й неласку поляків. Під видом здавлювання російської пропаганди поляки давили всі прояви нашого національного життя, щоб на нашій території збудувати Польщу” [7, с.1].

За умов світової війни результат визвольних змагань пригноблених народів великою мірою залежав від зовнішньополітичної орієнтації їхньої політичної еліти. Для українських політиків Галичини й Буковини питання про їхню зовнішньополітичну орієнтацію було вирішене ще до початку війни. Вони ладні були підтримувати Австрію не лише з почуття лояльності до своєї держави. Маючи змогу порівнювати передвоєнну австрійську й російську політики щодо українців, галичани й буковинці вважали, що перемога Габсбургів відповідає інтересам українського руху. Вони вірили, що Росія буде легко розбита Центральними державами, а на її руїнах постане самостійна Українська держава [12, с.108].

Коли нависла загроза збройного конфлікту між Австро-Угорщиною й Росією, українські політичні партії постали перед проблемою остаточного визначення своїх зовнішніх орієнтирів у випадку війни. 7 грудня 1912 р. відбулася нарада всіх українських політичних партій Галичини, які вирішили виступити на боці Габсбурзької монархії. З'їзд заявляв, що з огляду на добро й будучність українського народу на випадок збройного конфлікту між Австрією й Росією ціла українська суспільність однодумно й рішуче стане на боці Австрії [9, с.1].

Міжнародна криза 1912 р. не лише надала українській проблемі міжнародного значення, але й знайшла відображення в концепціях побудови української держави. Німецький дослідник цього періоду Армін Містер вважає, що австрофільський напрямок став домінуючим в українській галицькій політиці завдяки дії трьох чинників: 1) запровадження в Австро-Угорщині загального виборчого права; 2) репресії національних рухів у Росії; 3) напруження відносин між Австро-Угорщиною та Росією в результаті балканської кризи 1908–1909 рр. [19, с.255].

27 липня 1914 р. у Львові відбулася нарада представників українських партій і політичних груп Галичини. Утворено представницьку організацію українців Головну українську раду (ГУР). 3 серпня 1914 р. вона видала маніфест до українського народу в Галичині, закликаючи боротися за визволення України. “В сій хвилі представники українського народу в Галичині всіх політичних напрямів, які лучить один національний ідеал, зібралися в Головну Українську Раду, яка має бути висловом одної думки й одної волі українського народу. Побіда Австро-Угорської монархії буде нашою побідою. І чим швидше буде поразка Росії, тим швидше виб'є година визволення України. Український народ! Тільки той нарід має права, що вміє їх здобути” [10, с.1]. Так ГУР декларує в маніфесті свою лояльність щодо Габсбурзької монархії, закликає український народ, щоб стояв з боку Австро-Угорщини й Німеччини в боротьбі проти Росії за визволення Наддніпрянської України й за визволення галицьких українців з-під польського утиску, не відриваючи від Австрії. Голова ГУР Кость Левицький назвав цей маніфест політичним заповітом, яким виряджали наш народ на війну [18, с.723].

Невелика група українських емігрантів з Наддніпрянської України, яка перебувала в Галичині, утворила 4 серпня 1914 р. організацію під назвою Союз Визволення України (СВУ). Президію Союзу творили: Володимир Дорошенко, Андрій Жук, Маріян Меленевський та Олександр Скоропис-Йолтуховський [18, с.723], головним завданням якого було використання війни між Австрією і Росією для створення української держави на Наддніпрянській Україні за допомогою центральних держав. У відозві до “Українського народу в Росії” Союз визволення України закликав східних українців не боятися приходу австрійського війська, що мали принести “землю і свободу”. До СВУ входили майже виключно ліві українські діячі – соціал-демократи, колишні рупівці та спілчани. Після окупації Львова Союз було перенесено до Відня. Діяльність СВУ зводилась в основному до пропаганди української справи як серед урядів Центральних держав, так і серед українських військовополонених. СВУ вважав себе зародком національного уряду. Майбутня держава уявлялася їм як конституційна монархія з демократичним ладом [12, с.109–110].

Російська офензива в Галичині і на Буковині, захоплення росіянами Львова, розвіяли плани українських політиків. Покровителя москвофілів графа О.Бобринського було призначено губернатором Галичини. Головний удар російської адміністрації, якій всіляко допомагали польські ендеки та галицькі москвофіли, був спрямований проти всього українського [17, с.125]. ГУР і СВУ змушені були евакуювати з Галичини до Відня, щоб там репрезентувати галицько-українські інтереси. В глибинку Росії було вивезено прихильників австрійської орієнтації серед галицьких українців – митрополита А.Шептицького з певною частиною греко-католицького духовенства, а також групу української інтелігенції. Розпочато справу навернення греко-католиків на православ'я.

Українські послы до Віденського парламенту 15 грудня 1914 р. звернулися до всіх українських партій Галичини й Буковини з проханням утворити спільне представництво. У травні 1915 р. у Відні була утворена репрезентаційна організація австрійських українців під назвою Загальна українська рада (ЗУР). ЗУР прийняла програмову декларацію про необхідність утворення незалежної української держави над Дніпром за допомогою центральних держав і українського автономного коронного краю в межах Австрії. Влітку 1915 р. під час об'єднаного австро-німецького наступу на східному фронті Загальна українська рада домогалася в австрійського уряду впровадження української адміністрації і шкіль у ново приєднаних Холмщині й Волині, згоду на поділ Галичини на українську і польську частини та утворення українського університету у Львові [12, с.110].

Шлях до своєї незалежності українські політики вбачали в послідовній боротьбі проти поляків, які теж розглядали Галичину як "П'ємонт" відродження Речі Посполитої. При цьому українці, пройшовши школу політичного мислення в умовах відносно демократичного розвитку, користуючись правами та свободами, які вони вибороли легальним шляхом у монархії і, будучи прив'язаними до трону Габсбургів, не уявляли собі повної незалежності. Загал українських лідерів до кінця існування монархії прагнув насамперед автономії. Успіх у вирішенні політичних питань вони вбачали у вірно-підданстві законному віденському урядові [16, с.61].

Водночас австрійська політика щодо українців не була такою широкою й відзначалася непослідовністю й лавіруванням між українцями та поляками, що значно загострювала суперечності між обома народами. Австрійський уряд задовольнив лише другорядні вимоги ЗУР, не торкаючись основних. У своїх стратегічних планах він не надавав серйозної ваги українському питанню. Більш важливим йому видавалося польське питання [12, с.110].

Про це зокрема свідчить те, що цісар Франц Йосиф упродовж усіх десятиріч свого правління проводив досить прагматичну політику першочергового задоволення польських вимог в усіх випадках, коли вони перехрещувалися з українськими. 5 листопада 1916 р. австро-угорський і німецький уряди проголосили утворення самостійного польського королівства, яке складалося з польських земель Російської імперії. Водночас Галичина отримала патент на розширення автономії без поділу її на східну й західну частини. Це рішення поставило під великий сумнів доцільність орієнтації на Центральні держави.

Такий розвиток подій заскочив зненацька українських політиків. Вину за таку позицію австрійського уряду покладено на провідника ЗУР К.Левицького та його заступника М.Василько. На знак протесту Загальна українська рада склала свої повноваження, а керівництво національним рухом перейняла новостворена Українська парламентська репрезентація на чолі з Юліаном Романчуком [12, с.110]. Нова організація 7 грудня 1916 р. на своїй нараді підкреслила, що галицькі українці ніколи не погодяться і не визнають польського панування в Східній Галичині.

Надії на розв'язання українського питання були пов'язані з новим цісарем – Карлом, який вступив на трон після смерті Франца Йосифа 21 листопада 1916 р. Новий

цісар на зустрічі з українською парламентарною репрезентацією 15 лютого 1917 р. запевнив, що всі українські справи будуть вирішені після війни за вимогами українського народу. Тоді керівництво українською політикою в Австрії прийняла Українська парламентарна репрезентація на чолі з Є.Петрушевичем, яка знаходилася у Відні.

Таким чином, перед вибухом Першої світової війни обидва народи об'єднала незалежницька ідея. Політичне становище поляків і українців Габсбурзької монархії відрізнялося одне від одного. Польська політична еліта була розділена у своїх політичних поглядах щодо розвитку польської державності, а ставлення української еліти до незалежницьких прагнень поляків було змінним через складні політичні відносини. Найперше українці сподівалися на поділ Галичини й утворення з її Східної частини нового українського коронного краю. А в подальшому майбутньому передбачалося його об'єднання з Наддніпрянською Україною, у той же час коли більшість польських політичних партій вважала Галичину за свій П'ємонт, який стане невід'ємною частиною їхньої майбутньої держави.

У діяльності політичних груп української еліти можна виокремити два головні напрями. Перший – прагматичний, який був поширений у Габсбурзькій монархії і головною засадою вважав боротьбу за утворення українського коронного автономного краю. Цей напрямок репрезентували послы до Галицького крайового сейму й Віденського парламенту. Другий, який можна назвати “панукраїнським”, що визнавав Східну Галичину за український “П'ємонт”, а центральні держави силою, за допомогою якої можна буде відірвати Наддніпрянську Україну від Росії й утворити велику державу. Представником цього напрямку була переважно молода інтелігенція, до якої приєдналися радикальна й соціалістична партії.

Для підсумку влучними будуть слова відомого українського історика Я.Грицака про те, що драматизм української ситуації полягав у тому, що процес переходу “зі селян у націю” на більшості української етнічної території збігся з війною та революцією. Чи не єдиний виняток становила Галичина, де цей процес почався з мирних умов кінця XIX ст. і вже перед 1914 р. набрав достатньої сили. Цілком очевидно, що державне будівництво мало б набагато більше шансів на успіх, якщо б український рух мав за собою декілька передреволюційних десятиріч спокійного розвитку або ж якщо творення молодого національного держави відбувалося в умовах політичної стабільності. Замість того уряд України, як й інших новонароджених держав, був приречений на здійснення державотворчого експерименту в умовах безперервних воєн. З другого боку, така комбінація сильно прискорила націєтворчий процес, який за інших, мирних умов, протривав би кілька десятиріч [13, с.133].

1. ЦДАЛ України, ф. 359 (Назарук Йосиф Тадейович), оп. 1, спр. 368. Матеріали про діяльність Української радикальної партії, 10 арк.
2. ДАЛО, ф. 350 (Дирекція поліції у Львові), оп. 1, спр. 3260, Донесення министерству внутренних дел о ходе съездов Украинской радикальной партии и конференции Украинской Христианской социалистической партии, 14 арк.
3. Galicijaska dzialalnosć wojskowa Piłsudskiego (1906–1914) / Dokumenty [zebrali i opracowali S. Arski, J. Chudek]. – Warszawa : Państwowe Wyd-wo Naukowe, 1967. – 700 s.
4. Польський законопроект автономії і Українці // Діло. – 1907. – 8 трав.
5. Польська тактика // Діло. – 1911. – 18 жовт.
6. Український клуб. Польсько-українські переговори // Діло. – 1911. – 17 листоп.
7. Сенсаційне донесенє // Діло. – 1914. – 10 лип.
8. “Виборча реформа санкціонована” // Діло. – 1914. – 13 лип.
9. Наше становище // Діло. – 1914. – 27 лип.
10. Український Народе! // Діло. – 1914. – 3 серп.
11. Гладка Г. Суспільно-політична діяльність митрополита Андрея Шептицького в контексті українсько-польських відносин (перша чверть XX ст.) / Г. Гладка // Українсько-польські відносини в Галичині у

- XX ст. : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (21–22 листопада 1996 р.). – Івано-Франківськ : Плай, 1997. – С.148–151.
12. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. / Я. Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.
 13. Грицак Я. Українська революція 1914–1923 рр.: Нові інтерпретації / Я. Грицак // Матеріали засідань історичної та археографічної комісії НТШ в Україні. – Вип. 1. (1995–1997). – Львів, 1999. – С. 117–137.
 14. Демкович-Добрянський М. Потоцький і Бобжинський. Цісарські намісники Галичини 1903–1913 / М. Демкович-Добрянський. – Рим : Видання Католического Університету Святого Климента Папи, 1987. – 132 с.
 15. Зашкільняк Л. Стосунки між українськими і польськими істориками на зламі XIX і XX століть / Л. Зашкільняк. // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. – Т. II / pod red. J. Maternickiego, L. Zaskilniaka. – Rzeszów : Wyd-wo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2004. – S. 272–294.
 16. Красівський О. Українсько-польські відносини у Галичині (друга половина XIX – початок XX ст.) / О. Красівський. – К., 1998. – 66 с.
 17. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 200 с. (362)
 18. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914: На підставі споминів і документів / К. Левицький. – Львів, 1927. – 736 с.
 19. Расевич В. Зовнішньополітичні орієнтації австрійських українців (1912–1918) / В. Расевич // Матеріали засідань історичної та археографічної комісії НТШ в Україні. – Вип. 1. – Львів, 1999. – С.253–269.
 20. Сухий О. Галичина: Між Сходом і Заходом. Нариси історії XIX – поч. XX ст. / О. Сухий – Львів, 1997. – 201 с.
 21. Франко І. Поляки і русини / І. Франко // Зібрання творів : у 50 т. – К., 1986. – Т. 46, кн. 2. – С. 317–330.
 22. Dąbkowski T. Ukraiński ruch narodowy w Galicji Wschodniej 1912–1923 / T. Dąbkowski. – Warszawa : PAN, 1985. – 326 s.
 23. Gruchała J. Rząd austriacki i polskie stronnictwa polityczne w Galicji wobec kwestii ukraińskiej (1890–1914) / J. Gruchała. – Katowice : Uniwersytet Śląski, 1988. – 146 s.
 24. Himka J. Metropolita Szeptycki wobec zagadnień reformy wyborczej 1905–1914 / J. Himka. // Metropolita Andrzej Szeptycki. Studia i materiały / pod red. A. Zięby. – Kraków : Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 1994. – S. 143–153.
 25. Jakubowska U. Życie polityczne we Lwowie na przełomie XIX i XX wieku / U. Jakubowska // Galicja i jej dziedzictwo. Т. 1. Historia i Polityka / red. W. Bonusiak, J. Buszko. – Rzeszów, 1994. – S. 83–98.
 26. Krawczuk A. Metropolita Szeptycki wobec politycznego zaangażowania kleru greckokatolickiego w Galicji 1900–1914 / A. Krawczuk // Metropolita Andrzej Szeptycki. Studia i materiały / pod red. A. Zięby. – Kraków : Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 1994. – S. 123–141.
 27. Mrocza L. Spór o Galicję Wschodnią 1914–1923 / L. Mrocza. – Kraków : Wyd-wo Naukowe WSP, 1998. – 219 s.
 28. Olszański T. Historia Ukrainy XX wieku / T. Olszański. – Warszawa : Volumen, 1994. – 348 s.
 29. Potkański W. Ruch narodowo-niepodległościowy w Galicji przed 1914 rokiem / W. Potkański. – Warszawa : DIG, 2002. – 256 s.
 30. Sorokowski A. Z dziejów przemian mentalności greckokatolickiego duchowieństwa parafialnego w Galicji 1900–1939 / A. Sorokowski // Metropolita Andrzej Szeptycki. Studia i materiały / pod red. A. Zięby. – Kraków : Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 1994. – S. 69–74.
 31. Stoczewska B. Litwa, Białorus, Ukraina w myśli politycznej Leona Wasilewskiego / B. Stoczewska. – Kraków : Księgarnia Naukowa, 1998. – 397 s.

В статті розглядаються відносини української політичної еліти до незалежних прагнень поляків в Галиції напередодні і в початковій стадії Першої світової війни. Прослідковується роль греко-католицької духовної ієрархії на чолі з харизматичним львівським митрополитом А.Шептицьким в українсько-польській згоді і його значення в подальших відносинах двох сусідніх народів.

Ключевые слова: Галиція, Перша світова війна, українсько-польські відносини, ГУР, ЗУР, А.Шептицький, К.Левицький.

The article highlights the attitude of the Ukrainian political elite to independence aspirations of Poles in Galicia, on the eve of and during the initial stage of the First World War. Traced the role of the Greek-Catholic spiritual hierarchy headed by the charismatic Metropolitan A.Sheptytskyi in the Ukrainian-Polish understanding and its role in future relations between the two neighboring nations.

Keywords: Galicia, the First World War, the Ukrainian-Polish Relations, GUR, ZUR, A.Sheptytsky K.Levitsky.